

— | | —

Jiří Weil

De hartslag van Moskou

Roman

Uit het Tsjechisch vertaald
en van aantekeningen voorzien
door Kees Mercks

Cossee
Amsterdam

— | | —

I

Het laatste wat Ri had gezien toen ze Praag uit reed, was een kannetje dat aldoor maar koffie inschonk, het elektrische koffiekannetje van een neonreclame van een of andere fabriek. Ri dacht aan koffie – er is hier geen koffie, had Robert geschreven, neem vooral veel koffie mee, want Russen geven niet veel om koffie, maar het valt Robert zwaar zonder koffie. En wat zal Ri daar niet van zeggen, Ri die zo graag espresso drinkt in kleine cafeetjes en bijna dagelijks zo'n deftig koffiehuis bezoekt? Wat zal Ri zeggen wanneer de koffievoorraad opraaft, ze kan moeilijk een hele kuub koffie meenemen, en wat kunnen ze haar van thuis toesturen? Hooguit een kilo. Ja, zonder koffie zal het haar zwaar vallen. En het zal haar toch al zwaar vallen in dat onbekende land, in dat vreemde, vuile, onmogelijke land waar Robert als ingenieur op contractbasis werkt. Ri zal van nu af aan in dat land gaan wonen, een land dat niet eens een echt land is, alleen maar een afkorting: de USSR, dat land dat vroeger Rusland heette. En toch moet Ri wel gaan, want Robert stuurt haar dagelijks brieven waarin hij schrijft dat hij haar verwacht, en zegt in telegrammen dat hij zonder haar niet kan leven, dus nu is ze op weg naar dat vreemde land waar de mensen geen koffie drinken, niet uit dansen gaan, geen auto's hebben, niet in de bergen skiën, niet naar deftige koffieuizen gaan maar in plaats daarvan bezig zijn met de opbouw van het socialisme, waar Ri in de krant over leest. Robert troost Ri echter in zijn brieven dat het allemaal wel meevalt, dat buitenlandse ingenieurs het er goed hebben. En Ri kan toch ook sober leven, ze is in Palestina geweest, in een joodse kolonie, waar het leven ook zwaar was. Voor Robert is het daar minder zwaar, hij is ingenieur, houdt van zijn werk en vergeet altijd alle narigheid als hij maar een schoon overhemd heeft en een schone pyjama. Voor Ri ligt dat anders, die moet een beetje van het leven kun-

nen genieten en zich kunnen vermaken, wat kan haar die politieke scholing schelen waar Robert over schrijft, als zij wil tennissen en op het strand wil liggen zonnen? En thans is ze op weg naar dat onbekende land, zo dadelijk komt de grens en eindigt Europa. Ze is bang voor wat er aan de andere kant van die grens is, een soort Azië en toch ook weer niet – al kan Ri dat niet weten, ze kent nauwelijks Russisch, wellicht zal ze zich daar kunnen redden met haar Duits, Frans of Engels. Als Robert haar nu maar van het station op komt halen, maar dat is niet zo zeker, want wie weet of haar telegram wel is aangekomen? Het is een land waar van alles mogelijk is, en Ri staat daar straks op het station, men zal haar aangapen, ze zal bekijks hebben, ze zal worden nagewezen omdat zij uit Europa komt en anders is gekleed.

Om haar heen lag Polen, de trein hield halt op stationnetjes vol officieren, nonnen en priesters, politieagenten leken er op generaals, ze droegen gouden epauletten, op de akkers werkten haveloos geklede boeren, ze keken onverschillig en ietwat misprijzend naar de trein, niemand wuifde naar de passagiers, maar toch was dit Europa. Je kon in een grote stad als Warschau uitstappen, zo'n deftig koffiehuis binnengaan en daar koffie met slagroom uit een glas drinken en je kon er door straten met blikkende reclames wandelen, je kon er in de etalages geribbelde dameshandschoenen of pumps van salamanderleer bekijken, je kon er je neus tegen het glas van een etalageruit drukken en naar sieraden kijken, witte, melkwitte colliers, je kon er de geur van parfums opsnuiven en de stank van benzine, je kon er uit dansen gaan of naar de laatste foxtrot luisteren die tevens in Parijs, Berlijn en Praag werd gespeeld, ja, hier was het nog Europa, maar ook weer niet helemaal.

Ri kon niet lang in Warschau blijven, Robert zal haar in Moskou van het station ophalen, hij moet eerst ergens een auto zien te regelen en dat zal hem misschien maar met moeite lukken, in Moskou, zegt men, rijden haast geen taxi's, en als je er toch een ziet, kun je die niet te pakken krijgen, en om nu zo'n vuil huurkoetsje met *izvoztjik* te nemen, zoals ze de koetsier hier noemen, dat wilde Ri niet.

De Tsjechoslowaakse grens was ze zonder problemen gepasseerd, de Poolse douanier was heel beleefd geweest, hij had de hele tijd maar '*proszę pani*' (alstublieft, mevrouw) tegen haar gezegd en haar daarbij

vol deernis aangekeken, waarschijnlijk omdat ze op weg naar Rusland was. In de tweede klas zaten alleen maar Poolse officieren, Ri sprak niet met hen, hoewel zij haar wel aldoor iets probeerden duidelijk te maken. Ze spraken Duits met een weke Poolse tongval en misschien leken hun stemmen daardoor wel onoprecht, als een valstrik waar ze in gelokt werd, Ri kan natuurlijk moeilijk zeggen dat ze op weg naar Rusland is om daar haar man te ontmoeten, die officieren zullen nog denken dat hij in dienst van de bolsjewieken is en zij een spionne, en zullen haar bij de grens laten opsluiten. Hier begint Azië al en kan je van alles overkomen.

In Warschau moest Ri zich door een mensenmassa heen wringen, ze waren daar slechter gekleed dan elders en hun gezichten zagen er toberig uit, ze moest over houten planken naar de andere kant van het station lopen, daarna weer naar beneden, ergens de diepte in, waarvandaan de trein richting de grens zou vertrekken, naar Stolpce. Ze keek aldoor achterom naar de kruiers; in Warschau wordt gestolen, had Robert haar geschreven, ze moest dus goed opletten, maar in de trein hadden de officieren haar gezegd dat er ook kruiers waren met een nummer op hun pet en dat die niet stalen. Ri kan natuurlijk niet weten of dat klopt, daarom moet ze haar koffers goed in de gaten houden. Er zit een heel koffieservies in – wat zal Robert dat fijn vinden wanneer ze 's ochtends samen koffiedrinken uit rode porseleinen kopjes, wanneer er toastjes op hun bord liggen, wanneer het koffiemachientje damp op het onderzettertje van gevlochten riet dat Ri uit Palestina heeft meegenomen. Ja, Ri is vastberaden, laat het dan maar Azië om haar heen zijn, laat men er daar maar vuil, ongekamd, ongewassen en in voddige kleren bij lopen, laat men daar maar die vreemde soepjes van hen eten, *borsjtsj* en *sjtsji*, zoals ze in romans heeft gelezen, zij zal het echter voor Europa opnemen, haar geliefde, verloren Europa, ja, een bont kleedje op tafel, een uitsmijtertje op je bord, bloemen in een vaas, de stoelen dicht tegen de tafel aan geschoven. Ze zullen dan tegenover elkaar zitten en elkaar met de knieën aanraken. En ook al zal Rusland tienduizend maal om hen heen aanwezig zijn, Ri en Robert zullen 's ochtends koffiedrinken en Robert zal over de fabriek vertellen en over zijn werk, ja, Ri kan goed luisteren, ook al snapt ze er geen snars van, ze heeft geen verstand van

Roberts beroep. Maar dat geeft niet, ze zullen samen zijn, wat er ook gebeurt. Bij Ri thuis zal het gewoon Europa zijn.

Voorzichtig bekeek Ri zich in de spiegel in de gang van de blauwe, luxe Poolse treinwagon, die op weg was naar de Sovjetgrens. De reis had geen effect gehad op haar huid, ze poederde haar wangen lichtjes, ze had een hele voorraad poeder mee moeten nemen, want ginds zullen ze vast geen Houbigant hebben, de douaniers zullen die poeder toch niet van haar afpakken? De kruiers hadden haar koffers in de trein gezet en de trein was naar de Russische grens vertrokken. Nu opeens voelde Ri zich al moederziel alleen. Ze kon wel huilen en beefde helemaal, ze naderde Sovjet-Rusland, misschien zal ook Robert haar niet kunnen helpen, misschien is hij wel veranderd, misschien is hij wel verliefd geworden op zo'n Komsomol-meisje, in Rusland zouden de zeden erg losjes zijn, had ze in de krant gelezen. Misschien zal hij op een dag tegen haar zeggen dat hij van haar af wil en zet hij haar de deur uit, in Moskou kent ze niemand en Russisch spreekt ze niet, het is voor haar een echt vreemd land en alles is er mogelijk. Nee, zoiets doet Robert vast niet, die interesseert zich niet voor dat soort dingen, die is alleen maar met zijn ingenieursvak bezig en heeft Ri elke dag geschreven dat hij niet zonder haar kan. Misschien ook zal ze daar ziek worden, er zijn vast geen goede artsen en medicijnen al helemaal niet, misschien zal het huisapothekje dat ze mee heeft genomen ontoereikend zijn, en hoe zal het dan met Ri aflopen? Ze zal in den vreemde sterven, ze zal Parijs nooit meer zien met zijn Jardin du Luxembourg en de spuwers aan de gevel van de Notre-Dame, ja, die spuwers komen haar opeens voor de geest, ze ziet hun angst-aanjagende muilen nu de trein de grens nadert, ze wordt door hen omringd en ze lachen haar smalend uit, net als Pavel toen ze tegen hem zei dat ze eindelijk naar Robert in Rusland zou gaan. Pavel had toen zuur gekeken, hij vond het maar niets dat Ri naar de Sovjet-Unie ging, hij hield van haar en was jaloers op Robert, maar toch was hij haar op het station rozen komen brengen. Die had ze allang weggegooid, ja, dat had ze in Polen gedaan, ergens vlak voor Warschau, ze waren verwelkt. In Wenen had ze het heerlijk gehad, Pavel reed in een Opeltje, ze waren er samen mee naar GänseKirche gegaan om daar te zwemmen, precies bij de plek waar ze Robert had leren kennen. Ri

had de grammofoonplaat met 'Hunderttausendmal' erop meegenomen, als aandenken aan Pavel en Wenen – en wat was ze toen een zelig hoopje geweest, wat moest ze zonder Pavel aanvangen! En Pavel was op zijn beurt naar Praag gekomen, kosten noch moeite werden gespaard, hij kwam afscheid nemen, ongetwijfeld dacht hij dat hij Ri nooit meer terug zou zien. Ze moet evenwel wat gaan eten, wie weet of ze in Rusland wel te eten kan krijgen.

In de restauratiewagen vertelde een rijke zakenman aan iemand die er als een advocaat uitzag over een moord die in Palestina was gepleegd. Er was iemand gedood, een joodse democraat of iemand van de oppositie. De zakenman gebaarde wild en schreeuwde in het Jiddisch door de hele restauratie. Ri verstond hem een beetje, ze had in Palestina wat Jiddisch opgestoken en ook van joodse dichters, vrienden van Robert. Maar het hele debat kon ze niet volgen, ze waren al bijna bij de grens, haar hart bonsde in haar keel, ze moest opeens terugdenken aan de laatste ogenblikken voor haar operatie, toen had ze net zo'n angst gevoeld, maar waar is nu de chloroform die haar toen vergetelheid had geboden, en waar is Pavel die toen in de operatiezaal was? Ze heeft barstende hoofdpijn, waarschijnlijk omdat ze te weinig heeft gegeten en te veel gerookt, Pavel had haar op het station een pakje sigaretten gegeven, Egyptische, meegenomen uit Oostenrijk, haar favoriete merk. Pavel dacht altijd overal aan.

Toen Ri vanuit de restauratie weer terugkwam in haar wagon, was daar niemand meer. De trein was op weg naar de grens steeds leger geworden. Ze zat alleen in de wagon en was bang. Daarna stopte de trein bij het laatste stationnetje, aan de Poolse grens, Stolpce, een Poolse marechaussee bracht haar haar pas afgestempeld terug, een douanier doorzocht vluchtig haar bagage, de trein bleef maar even stilstaan op het stationnetje dat op alle andere kleine stationnetjes in Polen leek, hoewel dit iets nieuwer en verzorgder oogde en de reclameborden er schreeuwend waren. Langs de trein holden kelners met dienbladen vol sinaasappels, mandarijnen en bananen, alsof ze wilden laten zien dat Europa tot hier reikte en niet verder: koop nog even een paar sinaasappels, daarginds in het ijzige, Aziatische Moskou zul je die nooit meer eten. Ri keek verdrietig naar de sinaasappels en naar Europa, naar de reclames voor zijden kousen en reisbureaus,

de trein zette zich langzaam in beweging en reed het stationnetje uit, hij reed tergend langzaam, net of hij geen zin had Europa te verlaten, hoewel er door de raampjes niets dan moeras- en weidegronden te zien was. De Sovjetgrens naderde, maar er waren nog geen tekenen van verandering. Ri nam voorzichtig een kijkje in de gang, de Poolse conducteurs waren al weg, die waren ongetwijfeld onderweg van de trein gesprongen, er was niemand. En opeens stond er een rijzige Sovjetdouanier vlak voor Ri's neus, hij droeg een pet met rode bies en vroeg haar om haar pas. Ri keek uit het raampje. De trein passeerde een houten triomfpoort met een of ander opschrift, er stonden soldaten met rode sterren op hun mutsen bij. Ze was al op Sovjetgrondgebied. De trein reed langzaam het stationnetje van Negoreloje binnen.

2

Toen Ri klein was, wist ze dat ze bij het grote huis hoorde. In dat huis waren een heleboel spullen, Ri liep daar altijd voorzichtig langs, er stonden luie stoelen, met hoezen overdekt, waar ze niet op mocht zitten, en er stonden beeldjes, kandelaars en vazen. In het huis waren een heleboel dienstmeisjes en allerlei andere mensen, maar die hoorden niet bij het huis. Ze spraken Tsjechisch, een andere taal, de taal van eenvoudige lieden, Ri had geleerd anders te spreken, Duits. Ze was geboren in een klein stadje in Moravië, maar ze hoorde niet bij dat stadje, ze leefde in een andere wereld, in een groot huis, want haar vader was rijk, hij was eigenaar van een fabriek en de mensen namen hun hoed voor hem af. Ri wist dat ze dit stadje op een dag zou verlaten, ook haar moeder ging elke maand wel een keer het stadje uit, dan reisde ze naar Wenen, daar zou ook Ri ooit gaan wonen. Haar moeder nam uit Wenen altijd een cadeautje voor haar en voor haar zusje Margit mee, meestal snoepjes met een plaatje van de toren van de Sint-Stefansdom. Ri kende die toren al van kleins af aan. De wereld van Ri was die van de Stefanstoren, met daaromheen de paardenkoetsjes, de grote struisvogelveren, heren die de dames de hand kusten, dames met colliers, alles was daar volslagen anders dan in dat kleine Moravische stadje.

12

Ri zag haar vader maar weinig, die was aldoor in de fabriek, haar vader behoorde niet zoals haar moeder tot de beau monde, Ri hoorde af en toe dat ze ruziemaakten en dat was meestal wanneer haar moeder naar Wenen wilde en haar vader dat haar moeder misgunde. Hij zei dan dat hij zich mooi 'uit de naad kon werken', en haar moeder zei dan dat ze het jammer vond dat ze met zo'n 'ordinaire man' was getrouwd, vergeefs had tante Rosa het haar destijds uit het hoofd proberen te praten – had ze haar raad maar opgevolgd. Ri hield van haar vader, hij kwam altijd bekaf en afgebeuld van de fabriek terug en nam Ri dan op zijn knieën. Hij beloofde haar altijd dat hij een keer een paard voor haar zou kopen, een reusachtig, echt, levend paard, maar waarschijnlijk vergat hij ook altijd weer dat hij dat gezegd had.

Haar moeder reisde steeds vaker naar Wenen, Ri had kindermeisjes en ging naar een Duitstalige school, ze maakte echter geen vriendjes of vriendinnetjes, er waren op die school geen kinderen die in dezelfde rijkeluispositie verkeerden als zij. En opeens was ze al een echte jongedame, haar vader gaf haar geld, veel geld, voor kleren, haar moeder nam haar vaak mee naar kuuroorden of naar Wenen en haar tantes gingen al een geschikte bruidegom voor haar zoeken.

Haar moeder was erg ziek en Ri ging meestal met haar mee naar die kuuroorden, Margit wilde nooit, die had geen zin en geen tijd om haar moeder de hele tijd te verzorgen.

De wereldoorlog was net voorbij en de mensen schreeuwden dat ze honger hadden, er waren ook protestdemonstraties in het stadje, Ri wilde met haar moeder in de zomer naar de Rivièra maar haar vader wilde hen niet laten gaan, wie weet wat er kon gebeuren in deze onzekere tijden. Ri liet zich inschrijven bij de Tsjechische Handelsacademie, maar daar was ze niet lang, haar medestudenten lachten haar uit omdat ze zo gebrekkig Tsjechisch sprak, en kort daarna gaf ze er de brui aan. De arbeiders bedaarden langzamerhand weer en Ri ging vaak ergens uit dansen. Met haar zieke moeder reisde ze naar Frankrijk, maar het ging steeds slechter met haar. Margit was inmiddels getrouwd in Wenen, zij was jonger dan Ri maar trouwde toch eerder, ze had een of andere bankier aan de haak geslagen; Ri was niet eens op de bruiloft geweest, ze moest haar zieke moeder verzorgen en verveelde zich in het kleine stadje. Op een keer vroeg Franz, haar toen-

malige vriendje, of ze niet zin had met hem mee te gaan, hij wilde eens een kijkje gaan nemen bij een stelletje plaatselijke malloten, het waren zionisten die zich *chaloetsim* noemden; ze leerden Hebreeuws en maakten zich op om naar Palestina te gaan, waar ze een bestaan als landbouwers wilden opbouwen, stel je voor, Ri, heb je het ooit zo zout gegeten? Het leek Ri wel spannend om naar een vreemd land te gaan en daar een spade in de grond te steken, of hoe gaat dat als je aardappels wilt telen? Nee, aardappels groeien er niet, eerder sinaasappels, nee, ze zullen er geen spade in de grond steken – maar wat doen ze daar dan wel?

Ri ging mee naar de vergadering en hoorde er een enorm kabaal en geschreeuw. Iemand stond de hele tijd met een bel op het podium te zwaaien, de anderen schreeuwden erdoorheen, het was inderdaad een malle vertoning. Plotseling verscheen er echter een jonge kerel, sterk, breedgeschouderd, met een energiek gezicht en blond haar – dat kon toch geen jood zijn? Maar de voorzitter, dat was die man met de bel, kondigde gelijk aan dat er een bekende zionistische agitator naar hun vergadering was gekomen, iemand die zojuist terug was gekeerd uit het beloofde land en die iedereen hier zou vertellen hoe de situatie daar was. De aanwezigen verwelkomden hem met kreten – hij moest vast een bekend persoon zijn – in een vreemde, grillige taal, en Franz legde haar uit dat dat Hebreeuws was en dat de spreker een bekend arts was, een chirurg, die zijn praktijk had opgegeven om zich met propaganda voor de zionistische beweging bezig te houden. Wat een malloot, zei Franz, hij verdiende goed, kwam niets tekort en nu reist hij dit soort vergaderingen af, krijgt een schamele twintig kronen voor zijn voordracht en overnacht bij mensen die met hem te doen hebben. Maar Ri mocht hem wel, hij had slanke handen en de glimlach op zijn energieke gezicht was aangenaam en kinderlijk, ze kon haar ogen niet van hem afhouden. Ze wist niet goed waar hij het over had, maar dat was vast iets groots, want zijn stem trilde en de mensen om haar heen raakten buitengewoon opgewonden, dit waren niet zomaar gewone mensen – en was die ene man daar niet de jonge Muneles van de confectiefabriek? Maar wat zag die er opeens anders uit! De mensen hier waren zelfbewust en trots. De agitator vertelde met verve over een zeker land en dat land was mooi, het lag te blakeren in de

zomerzon, het was een aangenaam land waar alle bespuwden en vernederden zich thuis zouden voelen, een land ook voor Ri, die tenniste, rijk en sterk was en voor wie de halve stad de hoed afnam. Een land waar je tot rust kwam en dat vriendelijk voor je was, dat als een warm bad voor je was, in deze barre tijden hulde je je erin als in een wollen mantel, het zou jouw land zijn, het zou samen met jou opgewekt zijn en je beschermen wanneer je van vermoeidheid neerplofte. Franz zat ironisch te glimlachen, hoewel Ri wel kon huilen, ze beheerste zich, maar haar ogen blonken vochtig en de spreker merkte dat enigszins. Na zijn praatje kwam hij naar haar toe, drukte haar stevig de hand en verwelkomde haar als nieuw lid, ze had nooit gedacht dat zulke slanke handen zo krachtig konden zijn. Hij zei haar dat hij nog een tijdje in het stadje zou blijven, omdat er hier veel aanhangers waren en hij hier een *kvoetsa* wilde vormen, een groepje jonge mensen dat in Palestina wilde gaan pionieren. Als Ri daarin geïnteresseerd was, kon ze met die groep meelopen en hun lessen bijwonen. Ri beloofde hem dat omdat hij zo'n vriendelijke stem had en van die slanke handen, eerst wist ze niet wat ze tegen hem moest zeggen, ze was zelf maar half-joods en kende geen Hebreeuws. Haar moeder was toen al naar een sanatorium overgebracht en haar vader kwam kregelig en neerslachtig van de fabriek thuis, ditmaal waren het niet de arbeiders die opstandig waren, maar verging het hem zelf niet zo best, hij had onvoldoende kapitaal. Ri snapte dat niet, maar ze was lief voor haar vader, ze kon hem niet in de steek laten nu moeder in het sanatorium lag. Thuis heerste er een trieste sfeer, Ri wist niet goed wat ze moest doen en ging dus maar naar die vergaderingen. Aanvankelijk ging Franz met haar mee, maar ten slotte zei hij dat hij genoeg had van dat malle gedoe en als Ri zich met dat stelletje malloten wilde ophouden, moest ze dat maar in haar eentje doen, hij wilde daar niet voor gek staan. Ri ging wel en ontmoette er aldoor die zionistische agitator en voormalige chirurg, die Karel Geisinger heette, die voor twintig kronen praatjes hield en daarna bij willekeurige kennissen overnachtte. Karel sprak op vriendelijke toon en op de vergaderingen ging het er vreedzaam aan toe, maar bij haar thuis heerste een trieste sfeer, alsof er brand geweest was. Ri begon langzaam te wennen aan het Hebreeuws, aan die droevige, duistere en gedragen taal. Door het

hele stadje ging het verhaal dat Ri met die zionistische malloten omging en dat ze wellicht ooit naar Palestina zou gaan, zodat haar vader haar op een dag bij zich riep en haar streng vroeg wat dat allemaal te betekenen had. Ri is toch al oud en wijs genoeg en met hem gaat het niet zo goed, misschien moet hij de fabriek wel sluiten en zullen ze allemaal arme sloebbers worden. Mama is in het sanatorium, hoop op genezing is er niet en haar verblijf daar kost handenvol geld, en nu begint Ri ook nog eens met dat stel malloten op te trekken en maakt ze hem in het stadje te schande met die failliete arts van haar, die wie weet waarvandaan komt, en met dat stelletje gekken. Ri is toch zeker niet echt van plan om naar Palestina te gaan om daar op het land te gaan werken, ze heeft immers haar hele leven nooit wat uitgevoerd en heeft er geen idee van wat werken inhoudt. Ri hield echter voet bij stuk: ze zal blijven omgaan met die zionistische voddenrapers, ze zal op het land gaan werken en haar vader heeft zich helemaal niet te bemoeien met wat zij doet, trouwens, morgen zal ze naar Slowakije vertrekken, daar zal ze aan een trainingskamp deelnemen en echt op het land leren werken. Haar vader probeerde haar te bepraten, hij wees haar erop dat hij zelf ook ziek was, nee, Ri mag niet weggaan, hij kan haar niet laten gaan, het zou een vreselijke schande zijn. 'Ik ga wél,' zei Ri. Het oude huis, haar vader, het kleine stadje, waarin ze slechts te gast was, dat alles was onwerkelijk geworden, alles was aan het wegwijnen, was niet meer belangrijk. Ze moest weggaan, want ergens lag een landstreek die bloeide in de zon, daar was een gemeenschap van vrije mensen en daar leefde Karel met zijn slanke handen en strenge gezicht.

Zo begon haar reis. Eerst dat kamp in Slowakije. De boeren lachten hen uit, het was voor hen een gratis circusvoorstelling wanneer ze de jonge Muneles van de confectiefabriek een paard voor een kar zagen spannen of wanneer ze zagen hoe Ri een koe probeerde te melken. Ze kwam steeds doodop van het werk terug, van het ongewone, vuile werk, diverse keren wilde ze ervandoor gaan, weg van die schuur en terug naar huis, naar haar kamer, naar haar boeken en piano, om daar onder een geurig dekbed te kruipen, in de badkamer een douche te nemen, beneden naar de hal van het oude huis te gaan en een volle kop dampende koffie voor zich in te schenken. Hier mochten ze al-

leen melk drinken en grof gesneden, haastig gekookt eten nuttigen dat ze zelf hadden bereid, en op strozakken slapen. Wat had Ri zich dat allemaal anders voorgesteld! En dan dat gegrijs van die boeren en dat geroddel in de groep! Ri was ook een pietsje jaloers, Karel viel bij alle meisjes in de smaak, hij was er de enige blonde man, maar Karel had enkel en alleen oog voor haar en voor zijn werk, dat zware, verantwoordelijke werk als groepsleider. Maar de avonden waren mooi wanneer Karel hun oude joodse liedjes leerde zingen en ook nieuwe die in het beloofde land waren gemaakt, Ri vond één lied in het bijzonder mooi, dat over een zekere Trumpeldor ging. Ze begreep de woorden van het lied niet, ze vond alleen de melodie mooi. Karel legde haar uit dat Trumpeldor een grote joodse held was en dat hij ergens in Palestina door Arabieren of Turken vermoord was. Ri vond dat zielig voor die Trumpeldor, en Karel zong zo prachtig bij het avondlijke kampvuur, er zouden vast ook prachtige avonden zijn in Palestina, waar de hemel hoog boven je verrees en de sterren feller schitterden dan waar ook. Ri verlangde er al naar om naar Palestina te gaan, samen met Karel, ze verlangde naar het grote geluk voor hen allen.

Op een dag werd het besluit genomen voor het vertrek naar Palestina, de training in het kamp was afgerond, alles was in gereedheid gebracht. Ri en Karel spraken af dat ze nog voor het vertrek zouden trouwen, vooral om ervoor te zorgen dat haar vader niet bang hoefde te zijn voor geroddel, anders zouden ze vast en zeker in Palestina zijn getrouwd, zoals Karel dat had gewild. Ze gingen naar haar vader, ze troffen hem ronddolend in het grote huis aan, dat was het enige wat voor hem was overgebleven, schuldeisers hadden hem de fabriek afgepakt, die trouwens al gesloten was. Haar vader had geen kapitaal meer, de schuldeisers zaten hem achter de broek en hij was er helemaal apathisch van geworden. De familie betaalde het verblijf van haar moeder in het sanatorium en Margit hoefde niets te hebben. Ri moest maar gauw trouwen en weggaan, dat was het beste wat ze kon doen, wellicht zou ze haar geluk in Palestina vinden. Ri's vader wilde haar nog wat meegeven voor de reis, hij wilde mooie kleren voor haar kopen, maar Ri sloeg dat af, beslist en energiek, want daar in Palestina zou ze niets aan haar luxe toiletjes hebben, daar wachtte

haar zwaar werk en een nieuw vaderland. De trouwerij vond in alle stilte plaats, Ri en Karel vertrokken meteen daarna met de hele kvoetsa naar Triëst. Vandaar zouden ze met een stoomboot naar Palestina varen.

3

De Engelse douaniers waren grof tegen iedereen, maar Ri sprak goed Engels – ze had niet voor niets Engelse kindermeisjes gehad – en beet flink van zich af, waarna de Engelsen inbonden en heel vriendelijk werden, ze vroegen haar alleen wat zij tussen dat stelletje ongewassen kolonisten te zoeken had, waarom was ze niet gewoon als toeriste gekomen? Ri verklaarde dat ze inderdaad bij dat stelletje ongewassen kolonisten hoorde en dat ze hierheen was gekomen om op het land te werken, de Engelsen glimlachten sceptisch: dat is toch geen werk voor een blanke, ze zal zien hoe snel ze dit land weer zal ontvluchten zodra ze doorkrijgt hoe dit land je een loer kan draaien, neem nou malaria of die tropische regentijd. Ze gaven haar de tip Jeruzalem en andere bezienswaardige plaatsen te bezoeken, en dat ze daarna het best nog direct de boot terug kon nemen, nog voordat de echte hitte zou beginnen. Ri wist niet wat ze op die goedbedoelde raadgevingen moest antwoorden, maar daarna wees ze op haar man en verkondigde trots dat haar nieuwe land hier was. De Engelsen deden er beleefd het zwijgen toe, de douanecontrole was voltooid.

Het gezelschap bleef niet lang hangen in Tel Aviv, maar reisde direct door naar het platteland waar het grond had toegewezen gekregen van het Joods Nationaal Fonds. De hele dag moest er keihard worden gewerkt, het waren niet die lichte schooltuinachtige werkzaamheden zoals in Slowakije, dit was echte arbeid en de grond was er verschrikkelijk, die schonk niets vrijwillig, daarmee moest een strijd op leven en dood worden geleverd. Karel had als arts en groepsleider het meeste werk te verzetten, er heerste malaria en om de haverklap lag er weer iemand te rillen van de koorts, ook Ri kreeg malaria. Men maakte zich echter niet druk om de malaria, maar plantte sinaasappelbomen in een grond die onder je voeten brandde, het was een vreemde, on-